

NATAŠA MEH PEER,¹ KARMEN MEDICA²

Etnične in jezikovne interakcije mladostnikov na Šolskem centru Velenje

Izveček: Mladostniki na Šolskem centru Velenje (v nadaljevanju ŠCV), ki so bili opazovani v študiji primera antropologije urbanih družb kot tudi antropologije doma, vse bolj drsijo iz svoje jasne etnične opredeljenosti v neko drugo – vmesno, liminalno in so kulturne dvoživke, ki živijo hibridno identiteto. S kvantitativnim raziskovanjem (anketo) in kvalitativnimi pol/strukturiranimi intervjuji smo potrdili stereotipe, s katerimi smo se srečevali. Anketa je bila opravljena med vsemi dijaki ŠCV (1637 izmed 1800 dijakov) in je predstavljena z grafi, ki prikazujejo njihovo dožemanje in opredeljevanje do etničnosti, identitete, izpovedovanje pripadnosti religiji in njihovo jezikovno prilagajanje v različnih družbenih sferah, ki temelji na pragmatičnosti in fleksibilnosti v pogostih *double bind* položajih. Osvetlili smo povezave in razlike med posameznimi etničnimi skupinami na ŠCV ter k teoriji identitet mladostnikov v multietničnem razredu dodali vedenje, da vstopajo v nove multietnične identitete vse etnije prisotne na tem prostoru.

Ključne besede: mladostniki, etnična identiteta, raba jezika, družbena stratifikacija

UDK: 316.34:377(043.3)

¹ Dr. Nataša Meh Peer je profesorica slovenščine in umetnostne zgodovine na ŠCV. E-naslov: natasa.meh.peer@gmail.com.

² Dr. Karmen Medica je izredna profesorica na Fakulteti za humanistične študije v Kopru PU. E-naslov: karmen.medica@guest.arnes.si.

Ethnic and Linguistic Interactions of Adolescents at School Center Velenje

Abstract: A case study of urban and home anthropology, the paper examines the adolescents at School Center Velenje. They seem to be increasingly slipping from clearly defined ethnicities into another, intermediate or liminal, ethnicity, turning into cultural amphibians with hybrid identities. Our quantitative and qualitative research, i.e. a survey and (half)structured interviews, have confirmed the stereotypes which we have encountered. The survey, conducted with all the students at School Center Velenje (1,637 out of the 1,800 students), is represented by graphs, which show their perception of and attitude to ethnicity, identity, religion, as well as their linguistic adjustment in various social spheres, which is based on pragmatism and flexibility in frequent double bind situations. The study sheds light on the links and differences between the ethnic groups at School Center Velenje, enriching the theory of adolescents' identities in a multiethnic class with the insight that all ethnic groups involved are coming to adopt new, multiethnic, cosmopolitan identities.

Key words: adolescents, ethnic identity, language usage, social stratification

Uvod

Mladostniki, katerih vsakdanje življenje poteka med različnimi etničnimi skupinami, so današnja, evropska vsakdanjost. Na Šolskem centru Velenje je bila opravljena podrobna študija o etničnosti in identiteti mladostnikov.

Takšno opazovanje in proučevanje sodi na področje urbane antropologije ali bolj splošno antropologije modernih družb, ki razi-

skuje socialno organizacijo v mestih, pri čemer opazuje socialne odnose in vzorce družbenega življenja – unikatnega v mestih z različnim kulturnim, etničnim in zgodovinskim kontekstom³, kot tudi antropologije doma, kar pomeni prepoznavanje vzorcev v poznanih situacijah, katerih del smo tudi sami.

V medkulturni raziskavi o pričakovanjih in ciljih mladostnikov so avtorji⁴ ugotovili, da se pričakovanja in cilji razlikujejo glede na etnično pripadnost. Študije, ki so jih naredili, tako kažejo na diferenciranost ciljev in pričakovanj mladostnikov iz različnih etničnih skupin. Mogoča razlaga je, da so pripadniki nekaterih etničnih manjšin v slabšem položaju, tako ekonomsko kot socialno, politično ali kako drugače, kar seveda lahko apliciramo na našo študijo. Ena izmed ugotovitev je bila, da je priseljencem v življenju veliko pomembnejši ekonomski uspeh, v primerjavi z domačini. Morda tudi zato, ker izhajajo iz družin z nižjim ekonomskim statusom. Zelo pomembno vlogo pri zastavljanju ciljev pa igrajo družina in njena pričakovanja, kar se razbere tudi v naši anketni analizi.

Iz tovrstnih medkulturnih raziskav lahko razberemo predvsem to, kako težko je učitelju v multietničnem razredu predvidevati in združevati tako različna pričakovanja, kot jih imajo mladostniki iz različnih etničnih, ekonomskih in socialnih okolij, da ne govorimo o vseh drugih razločevalnih individualnih razlikah.

Banner in Graham⁵ razlagata, da otroci različnih kultur namreč različno usvajajo znanja iz matematike, različni so sistemi štetja, socialne interakcije in psihološko razumevanje kulturnih orodij ipd. Pomemben delež, kako multietnični razred funkcionira, nosijo tudi

³ Barfield, 1999.

⁴ Chang, Chen, Greenberg, Dooley, Heckhausen, 2006.

⁵ Banner in Graham, 2009.

zahteve, ki jih mladostnikom postavljajo starši in tudi te zahteve so medkulturno različne.⁶

Za mladostnika izbira srednje šole ni enostavna, poudarjata Banner in Graham,⁷ in ugotavljata, da na izbiro, za katero srednjo šolo se bo mladostnik odločil, vplivajo naslednja dejstva:

1. Izkušnje posameznika, njegove spretnosti in osebna pričakovanja.
2. Družbene vezi z vrstniki, saj se zaradi vrstnikov mladostnik velikokrat odloči, katero šolo bo izbral.
3. Učni uspeh in želja po akademskih dosežkih.
4. Osebna - kontekstna interakcija, ki je povezana z etnično pripadnostjo.

Obstaja povezava med etnično pripadnostjo in izbiro srednje šole in iz opravljene ankete med dijaki ŠCV je evidentno, da lahko potrdimo povezavo med nižjim socialnim statusom družin, katerih etnična pripadnost ni slovenska, in vpisom otrok iz teh družin v poklicne šole, najbrž zato, da čimprej prispevajo k razbremenitvi družinskega proračuna.⁸ Nadalje je pomembna tudi izbira poklica in šole, saj se prej odločijo za šolo, ki je v njihovem kraju bivanja, kot tudi za šolo, ki je prijaznejša do pripadnikov drugih etničnih skupin.

Koncepte, ki smo jih preverjali z anketo, bomo poskusili na kratko osvetliti skozi pregled najpomembnejših teorij in tako je seveda prvi fokus na teoriji etničnosti.

⁶ Abreu, 2005.

⁷ Banner in Graham, 2009.

⁸ Opomba: Velenje, maj 2013: Tukaj izhajamo izključno iz študije primera ŠCV in specifične mesta Velenja in dopuščamo, da se v drugem okolju in z drugačno izobrazbeno strukturo staršev spremeni tudi izbira šole za mladostnike.

Etničnost

Da bomo bolje razumeli življenje mladostnikov v multietničnih okoljih, se sprehodimo skozi nekaj teoretičnih opredelitev pojma etničnosti.

Etnično skupino lahko razumemo kot skupino ljudi, ki so med sabo povezani prek (dejanskih ali namišljenih) sorodnih kulturnih, verskih, jezikovnih, rasnih ali drugih vezi. Pripadniki etnične skupine sebe dojemajo (in drugi njih) kot kulturno različne od drugih skupin, s katerimi so v stiku. Poudarek je na kriterijih pripadnosti, ki pripadnike ene skupine združujejo, in razlikah, ki jih ločujejo od drugih.

“Pripadniki etnične skupnosti se identificirajo drug z drugim na osnovi skupne dediščine, ki zajema predvsem skupen jezik in na njem temelječo kulturno ustvarjalnost, pogosto pa tudi skupno religijo in skupne prednike, ki jih je omogočila etnična endogamija (poročanje znotraj etnične skupnosti).”⁹ In izmed pravkar naštetih identifikatorjev sta jezik in religija najpomembnejša in najočitnejša (kar bo razvidno iz opravljene ankete).

Pripadniki etničnih skupnosti z jezikom pogojujejo svojo integriteto. Ta jezik ni nujno kodificiran ali standardiziran, kar v resnici tudi ni jezik Bošnjakov, Srbov, Hrvatov, Makedoncev, Albancev v Velenju. V Velenju lahko govorimo o sociolingvistični kategoriji t. i. akumuliranega jezika, ki izhaja in nastaja, po teoriji transnacionalizma, iz jezikov posameznih etnij, ki lahko uporabljajo novonastali jezik, ki pomaga vzdrževati družinske, ekonomske, socialne, verske in politične vezi med različnimi okolji in hkrati omogoča pristop do ogromnega socialnega kapitala pripadnikom etnij. Po drugi strani etniji lasten jezik, sociolingvistično opredeljen kot konserviran jezik, kar pomeni, da govorijo jezik, kot so ga govorili v trenutku, ko so emigrirali v Slovenijo, torej nespremenjen, v današ-

⁹ Toplak, 2011.

njem trenutku okorel, zastarel v primerjavi s spreminjajočim se jezikom v okolju, iz katerega so prišli. Poleg tega pa ohranjajo svoj jezik le v krogu družine, morda v cerkvi in s tečaji,¹⁰ urami pravljic.¹¹ Tukaj lahko omenimo dijaka, ki je rekel, da nobenega jezika ne zna, da povsod vedo, da ni od tam – da ni nativen govorec – izgubil je svoj emski kot.

Za jezik pa vemo, da je živ organizem, ki se spreminja, razvija (pri nas je v dokaz temu nastal tako imenovani rastoči slovar; Sprotni slovar slovenskega jezika (SSJ), ki ga je mogoče najti tudi na spletu in ga posodablja z novimi besedami). Če govorimo o pisanem jeziku etničnih skupin v Velenju, še toliko prej naletimo na okorelost/zastarelost. Prav tako se jezik posamezne etnije razlikuje od jezikov drugih etnij. Po razpadu nekdanje skupne domovine Jugoslavije je t. i. srbohrvaški jezik razpadel na posamezne nacionalne jezike, kot so srbski, hrvaški, bosanski itd. Novonastale države so se trudile ustvariti distinkcijo med prej skupnim jezikom in zdaj novim jezikom posamične države. Hrvati so šli v teh prizadevanjih najdlje in so uvažali nove jezikovne tvorbe, ki pa so se sčasoma prijele.

Kljub mobilnosti ljudi, meje obstajajo in etnične razlike se povečujejo. “Če so etnične kategorije določene predvsem od drugih in od zunaj, pa se etnične skupnosti definirajo same, in sicer tako z njihovimi imeni, značajem, notranjo kohezijo ter intenzivnostjo doživljanja medsebojne solidarnosti in konfiguracijo svoje meje.”¹² Etnične skupine lahko razumemo kot posebne interesne skupine, ki so fluidne in izjemno prilagodljive, saj se morajo nenehno odzivati

¹⁰ Opomba: Velenje, maj 2013: V Velenju Delavska univerza organizira tečaj bosanskega jezika.

¹¹ Opomba: Velenje, maj 2013: V Velenju Knjižnica Velenje organizira enkrat na mesec uro pravljic v srbskem jeziku.

¹² Rizman, 2006.

na izkoriščevanje priložnosti kot tudi biti pozorne na tveganja, ki jih prinaša okolje.

Primordialni model etnosa ponuja naslednjo logiko – Mi smo Mi, ker smo Mi (in smo vedno bili Mi). Ko pa kulturna razlika preide v etnično, je odgovor na vprašanje ali Drugi lahko postane kot Jaz/Mi nikalen. Neprehodnost razlike ima torej v predstavah akterja dve nujni lastnosti: da Drugi nikoli ne more postati kot Jaz (in Jaz ne kot Drugi) in da izvor te razlike sega tako daleč nazaj v čas, da je del nespremenljive narave drugega, del njegovega bistva oziroma izvora: moj končni, “etnični odnos do Drugega pa je v dojetem smislu te različnosti, ki je v jedru projekcija za naprej: Drugi je bil vedno drugačen od Mene/Nas in vedno bo.”¹³

Čiste etnične identitete v velenjskem multietničnem okolju se lahko izoblikujejo le znotraj družine. V družinah namreč vlada homeostaza, ki zagotavlja otroku, da se počuti varnega v “zaprtem” krogu družine in družinskih prijateljev, ki so prav tako pripadniki iste etnične skupine.

Mladostnik v multietničnem razredu se srečuje s stereotipi o svoji etnični skupini in je prav tako postavljen, v primerjavi s pripadniki slovenske etnične skupine, v konstantno *double bind* pozicijo.

Stereotipiziranje in *Double Bind*

Da bomo lažje razumeli dinamiko etnične zavesti posameznih etnij, se moramo ustaviti ob stereotipih, ki so pogosto v uporabi v multietničnih okoljih. Na njihovi podlagi nastajajo tudi šale, ki izhajajo iz ne/znanja slovenskega jezika na račun pripadnikov posamezne etnije. O tem je skozi slovenske povedke razložil Kvartič:

“Primerov, ki stereotipne podobe o znanju jezika konstruirajo in jih potrjujejo, je veliko, v popularni kulturi je tudi več načrtnih

¹³ Šumi, 2000.

stereotipizacij tujcev, ki jih kot takšne označi že njihov način govora.”¹⁴ Etnične meje tako pomagajo ohranjati tudi stereotipi. Stereotipi o “Bosancih” so denimo, da so vsi muslimani, da so bolj glasni, bolj družabni, da imajo močnejše čustvene odzive, da se ne zadržujejo doma, da so njihove ženske urejene, nama-zane, izzivalno oblečene, kar lahko ponazorimo s primeri izjav dijakov:¹⁵

“Ja, meni se zdi, da me damo malo več na sebe. Se mi zdi, da se Slovenke ne trudijo preveč okrog svojga videza, me vstanemo prej, se namažemo, uredimo lase, poskrbimo za obleko, ve pa kar nekaj primete pod roke in že greste. Se mi zdi, da se veliko manj ličite. V nas je nekako zasidrano, da se moramo izpostaviti, da se moramo zrihtat, nam to veliko pomeni in se za to potrudimo. Me hočemo vedno bit urejene, tudi doma. Moja mama se vedno zrihta za na šiht, čeprav gre samo tja, kjer obleče haljo in pa domov. Ja, pa res!”

(Dijakinja, 3. letnika, avgust 2013.)

“Za nas je videz zelo pomemben, me ne moremo na cesto nena-mazane, neurejene (ob tem ves čas koketira sama s sabo, z mano, se kaže). Veliko damo za cote, ki bolj poudarijo naše obline, smo ponosne nanje, ne kot Slovenke, ki stalno nekaj prikrivajo, skrivajo. Ja, kar se tega tiče pa smo res zelo drugačne. Moja mama pravi, da mora bit ženska vedno urejena in namazana tudi doma, saj je le tako lahko privlačna za svojega moškega.”

(Dijakinja, 3. letnika, avgust 2013.)

¹⁴ Kvartič, 2014.

¹⁵ Opomba: Velenje, april 2017: Izhajamo iz študije primera ŠCV, kjer je bila narejena tudi metoda opazovanja z neposredno udeležbo na nekaterih izbranih razredih, kot tudi nestrukturirani intervjuji z nekaterimi dijaki (30 dijakov) in poglobljeni fokusni intervjuji z učitelji. V študiji so navedeni citati intervjujev brez transkripcij.

Glavni problem identitetne politike stigmatizirane osebe je ta, da se ne more izogniti pripisovanju stigme (govorimo o oznakah etnij Bošnjaki, Hrvati, Srbi, Makedonci, Albanci, Slovenci so "takšni in takšni ...") in v tem trenutku se znajdejo v *double bind* poziciji. Pri čemer opozorimo na Batesonov¹⁶ koncept *double bind* in njegovo včasih evfemistično razumevanje, saj vodenje identitetne politike stigmatizirane osebe, pri tem imamo v mislih posameznika, pripadnika določene manjšinske etnije, karakterizira *double bind* pozicija. Saj posameznik, ki se ga drži neka stigma, lahko naredi karkoli, vendar na noben način ne more zmagati. Če se posameznik določene etnije skuša stigmati izogniti (včasih tudi s spremembo imena), tako da zavrača pripisovanje stigme z utemeljenimi argumenti, s tem pri drugih le še utrdi prepričanje, da je stigma upravičena. Pripisovanje stigme je performativni akt, ki vnaprej totalizira vse logično polje, tako da je ugovarjanje nemogoče. Stigmatiziranje se prekine le takrat, ko izginejo odnosi nadmoči in podrejanja, v katerih določena skupina predstavlja normo človeškega rodu v odnosu do podrejene, od nje odvisne skupine, kot to razumemo v odnosu med vladajočo slovensko in drugimi "manjšinskimi"¹⁷ etnijami. V kontekstu razmerja moči med večinsko in manjšinsko etnično skupnostjo znotraj določene države - nacije, je večinska skupina tista, ki generira diskurz stigmatiziranja. Dokler je jasno, da ima pripisovalec stigme moč, da jo univerzalizira v neizogibni defekt in je to znak njegove socialne moči, se pripisovanju ni mogoče zgolj diskurzivno, racionalno upreti.

Druga značilnost stigme je ta, da potiska posameznika v položaj nedoraslega subjekta. Marginalizacija je enako kot infantilizacija,

¹⁶ Bateson idr. 2010.

¹⁷ Opomba: Velenje, marec 2017: Izraz manjšina uporabljamo v kontekstu etnije, ki je številčno manjša. Saj sicer pravno formalno etnične skupine, o katerih je govora, nimajo statusa manjšine.

ki iz marginaliziranih oseb naredi objekte vzgoje in nadzora. Člani marginalnih skupin nimajo druge izbire, kot da prevzamejo to vlogo. Kar povratno dokazuje, da je dominantna skupina upravičena nadaljevati z marginalizacijo/infantilizacijo in tukaj lahko spet govorimo o začaranem krogu stigmatizacije.

V trenutku, ko otrok prestopi prag domačega praga in iz zavetja družine vstopi v svet nove etnije – najmanj slovenske, večinoma stopi v svet več med seboj različnih etnij. Ko govorimo o slovenski etniji, se soočamo z dejstvom, da je na relaciji večinsko prebivalstvo vs. manjšine, ta večinska in nadrejena preostalim etnijam in se kot taka tudi udejanja skozi vrtec, šolo, praznike, ekonomske prakse ipd. ter zavzema predvsem sfero javnega družbenega življenja. Če to ponazorimo z besedami Bajtove: “Naš argument je, da je osnovno gibalno obstoja nacionalne države namreč v tem, da nacionalistična logika preveva ves javni diskurz in si prisvoji vse dimenzije družbenega in političnega delovanja, ne da bi njeno implicitno prisotnost večina ljudi sploh opazila, kaj šele problematizirala.”¹⁸

Priseljeni mladostniki so namreč močno navezani na običaje, kulturo in jezik domovine staršev. Zunaj nje pa dovolj dobro sodelujejo v običajih in dogajanjih slovenske kulture, ki ji želijo pripadati in v njej uspeti.¹⁹

Skozi pripadnost svoji etniji in sočasno slovenski, so mladostniki identitetno zmedeni, čeprav so del transnacionalnih vezi, ki so v današnjem času zaradi tehnologije enostavne za vzdrževanje. Prav tako zaradi medijev lahko vzdržujejo stik s preteklostjo in koreninami ter s tem posledično z jezikom.

¹⁸ Bajt, 20ž10.

¹⁹ Erjavec, 2015.

Identiteta, transnacionalnost in jezik

Mladostniki se soočajo z identitetnimi krizami, z nedoločljivo multikulturno realnostjo, uporabljajo potrditveni diskurz kulture, občasno pa procesualni diskurz, saj lahko pripadniki manjšinskih etnij le na tak način uresničujejo svoje družinske, osebne in profesionalne cilje. "Sodobne identitete so derivirane, dialoške, liminalne in prehodne. So identifikacije v kontekstu ter so tako situacijske, fleksibilne, inovativne in iznajdljive."²⁰

Karakterizira jih dvojnost: identitete, ki jo posameznik pripiše sam sebi, in identifikacije, identitete, ki je posamezniku določena, ki mu jo prisodi družba. Skupinska identiteta se nanaša na pripadanje določeni skupnosti oz. določenim skupnostim. V tem kontekstu lahko govorimo o identiteti posamezne etnične skupine, ki se lahko razlaga skozi pojem transnacionalnosti:

*"Transnacionalni migranti kot skupine ljudi, ki živijo na različnih krajih zunaj matične dežele, ohranjajo spomin, vizijo in mite o domovini, želijo si dobro integracijo v novem okolju, vzdržujejo stike z izvirnim okoljem, se aktivno vključujejo v vzdrževanje ali njeno obnovo, njihovo skupinsko identiteto pa pomembno opredeljujejo stalni in nepretrgani odnosi z domovino, bodisi na dejanski ali simbolni ravni."*²¹

Prav tako Medica²² izpostavlja transnacionalni socialni prostor, ki ga mrežijo neinstitucionalizirani posamezniki, ki lahko aktivno živijo dvojno življenje - politično, kulturno in ekonomsko. Stabilno lahko vzdržujejo družinske, ekonomske, socialne, verske in politične vezi med različnimi okolji. Te mreže omogočajo migrantom pristop

²⁰ Medica, 2009.

²¹ Repič, 2006.

²² Medica, 2015.

do ogromnega socialnega kapitala. Nastane socialni prostor, ki pomeni preplet odnosov in ni omejen geografsko.

“Veliko jih je dejansko postalo transmigrantov, trdno zasidranih v novi državi, a ohranjajoč številne vezi z domovino.” ... “Transnacionalni posameznik je svobodnejši tudi od migranta, ki zapusti domovino iz tehtnih razlogov, a vendarle hrepeni po njej ter svojega patriotizma ne namenja državi gostiteljici, pač pa v manjšinski kolektivni etnični identiteti išče moč za prenašanje tega, kar doživlja kot breme migrantstva. Pričakovano je torej, da ga bo država gostiteljica v tem primeru obravnavala kot nekoga, ki odklanja polno pripadnost večinski skupnosti.”²³

Med procesom integriranja so vstopale interference iz jezika etničnih skupin z območja nekdanje Jugoslavije v slovenski jezik, v katerem jih je vedno več in jih Slovenci ne prepoznamo, saj smo jih sprejeli za svoje. Sociolingvistično bi takšen jezik označili glede socialne zvrstnosti kot pokrajinsko pogovornega (ta se razvija v večjih mestnih središčih, kamor trči več narečij iz iste narečne skupine, samo da gre v tem primeru za več različnih etnij). V multietničnem jezikovnem stiku nastajajo novi kulturni in jezikovni urbolektiki, pri nas je takšen govorjen jezik ali sociolekt – *velenjščina*. Gre za urbolektik, kot je *čefurščina* v ljubljanskem okolju ali *Kanak Sprak* v nemškem okolju.

Osnovno sredstvo komunikacije je besedni jezik, ki je bil skozi različne teorije, obdobja, perspektive interpretiran različno. Največkrat se antropologi jezikoslovci sprašujejo ali je jezik odslikava sveta okoli nas. Najbolj znana je *hipoteza jezikovne relativnosti*, ki sta jo postavila Sapir in Whorf²⁴ in pravi, da ko usvajamo jezik, usvajamo načine razmišljanja – konceptualne mreže, ki pa se jih ne

²³ Toplak, 2010.

²⁴ V Barfield, T. ur. 1999.

zavedamo, ker se nam zdijo, jih občutimo kot naravne – so naša kultura. Ta hipoteza pomeni, da jezik ni le prenosnik, temveč tudi oblikovalec našega mišljenja. Če ta hipoteza drži, potem je percepcija stvarnosti v vsaki kulturi drugačna.

Prej smo že govorili o stereotipih in šalah, ki nastajajo zaradi ne/znanja jezika, saj jezikovna teorija trdi, da le nativci (v našem primeru Slovenci) v svojem jeziku slišijo vse fonemske različice, tujci pa jih ne slišijo in foneme iz svojega jezika prilagajajo tem v nenativnem jeziku. To antropologi razlagajo tudi z emskim (domačinskim) interpretiranjem kulture. V nasprotju s fonetiko/črko, ki se zapiše na enak način in ne prinese fonemske distinkcije in pomeni etsko (zunanjo) perspektivo. Ob tem bi lahko zašli v debato o smislu antropologije, ki z emskim pristopom ni prevedljiva (kot pravi italijanski pregovor), če pa bi bila, bi to bil le še en filozofski model. Torej ostaja etski pristop, čeprav mora antropologija vztrajati ravno na tistem, kar je neprevedljivo. Zanj nativci ne potrebujejo prevoda, je njihova intuitivna vednost. Seveda je pri tem pomembno tudi to, da besede z razvojem jezika, za katerega smo rekli, da je živ organizem, pridobivajo nove emske interpretacije. V multietničnem prostoru Velenja pa te nastajajo s primesmi jezikov drugih etnij. Kar ustvarja novo jezikovno polje, ki prinaša mnogo interferenc v slovenski jezik ali kot smo že prej ugotovili – *velenjščina*.

Zanimiva ugotovitev iz opazovanja z neposredno udeležbo je bila, da se pripadniki etnij iz nekdanje Jugoslavije prilagodijo v jeziku in izberejo slovenski jezik, takoj ko je v njihovi družbi en sam pripadnik slovenske etnije. To kaže na konformnost dijakov ali pa na njihovo pragmatičnost prilagajanja jezikovnih identitet.

“... razvijajo t. i. civilno kulturo, ki naj bi predstavljala njihov lasten način, kako reševati probleme, kako sploh diskutirati o problemih, kako reševati večje konflikte in kako se ukvarjati z manjšinskimi interesi. In šola je ena pomembnejših institucij v teh procesih.

*Vendar pa gre tukaj za vprašanje, kako se odzove manjšinska mladina, ki ima neko drugo identifikacijo že ustaljeno in se sooča še z neko novo identiteto v procesih socializacije in edukacije.*²⁵

Metode raziskovanja

Metoda kvantitativnega raziskovanja, kot je anketa, je bila uporabljena in izvedena oktobra in novembra 2015 kot metoda, ki je potrdila nekatera opažanja z neposredno udeležbo, raziskovanja na primeru izbranih razredov iz treh šol ŠCV. Medtem ko je bila anketa izvedena med vsemi dijaki ŠCV. Izmed 1800 dijakov, ki jih je bilo vpisanih na ŠCV v šolskem letu 2015/16, jih je bilo anketiranih 1637, kar predstavlja reprezentativen vzorec. Upoštevati moramo tudi, da imamo pred sabo dijake, ki svojo etnično, versko, jezikovno identiteto prikrivajo oziroma pragmatično/kontekstualno uporabljajo.

Ankete so dijaki izpolnjevali pri pouku, saj smo tako zagotovili s sodelavci, ki so pri svojih urah dijakom dali v izpolnjevanje anketo, da smo dobili res reprezentativen vzorec, ki bi bil s spletno anketo po številu nižji. Dijaki, ki ankete niso izpolnjevali, predstavljajo zanemarljiv odstotek, saj je bilo veljavnih anket 1413 v 84 oddelkih; nekaj jih ni bilo prisotnih na anketiranju, nekatere ankete pa so bile neveljavne. Neveljavne ankete niso bile upoštevane pri predstavitvi rezultatov v analizi, so pa vidne v grafih kot manjkajoče oziroma neveljavne.

Prav je, da predstavimo okolje, v katerem je potekalo opazovanje, saj gre za enega največjih srednješolskih centrov v Sloveniji.

ŠCV²⁶ je sestavljen iz Šole za rudarstvo in varstvo okolja (ŠRVO), Strojne šole (SŠ), Elektro in računalniške šole (ERŠ), Šole za storit-

²⁵ Medica, 2010.

²⁶ Opomba: Velenje, marec 2017: Pouk poteka na lokaciji v centru mesta, na Trgu mladosti 3, kot tudi na MIC, kjer je večina praktičnih delavnic, na Koroški cesti 62 a.

vene dejavnosti (ŠSD), Gimnazije, Višje strokovne šole (VSŠ), Medpodjetniškega izobraževalnega centra (MIC) in Dijaškega doma.

V šolskem in študijskem letu 2015/2016 je potekalo izobraževanje v 25 srednješolskih in 6 višješolskih strokovnih programih, izobraževalo se je 1812 dijakov.

Z anketo je bilo preverjeno, koliko je resnice v stereotipnih oznakah, kakšno je število dijakov na posameznih šolah, ki pripadajo bošnjaški, srbski, hrvaški, makedonski ali albanski etniji. Saj je stereotipizirano vedno, nenapisano in nepreverjeno veljalo, da ima ŠSD največ dijakov albanske kot tudi bošnjaške, hrvaške, srbske, makedonske etnije, sledi ji SŠ, ŠRVO, ERŠ. Šola z najmanj dijaki iz prej omenjenih manjšinskih etnij je Gimnazija. Z analizo ankete so bile "govorice" potrjene in dokazane kot resnične. Torej je anketa nepotrdljiva in interpretativna dejstva opazovanja z neposredno udeležbo, kot tudi stereotipna predvidevanja potrdila. Opazovanja, ki so izhajala iz osebne vpletenosti in osebne interpretacije antropoloških raziskovalnih metod, so se izkazala za resnična skozi kvantitativne rezultate. Z anketo so bile preverjene "govorice" glede izobrazbene strukture staršev, etnične pripadnosti dijakov, uporabe jezika doma in s prijatelji kot tudi državljanstva po posameznih šolah.

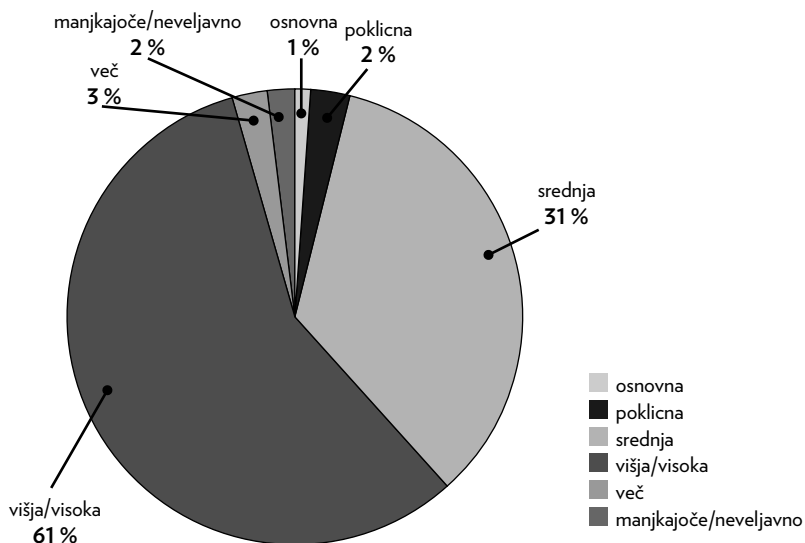
Rezultati z razpravo

V razpravi so prikazani grafi anket po posameznih temah ter predstavljeni in interpretirani rezultati. Ob prikazu posameznih grafov so pripisani zanimivi medklici in vprašanja dijakov ob izpolnjevanju anket. Poudariti je treba, da so bili ob izpolnjevanju ankete mladostniki večinoma zmedeni glede opredelitve etnične identitetne pripadnosti. Mladostniki se namreč, razen nekaterih, raje ne izpostavljajo in ne izpričujejo svoje etnične pripadnosti. Še dodaten problem je bil v tem, da so morali svojo odločitev zapisati. Mla-

dostniki drugih etničnih skupin, o čemer smo že razpravljali, se počutijo stigmatizirani s strani večinske/slovenske etnije.

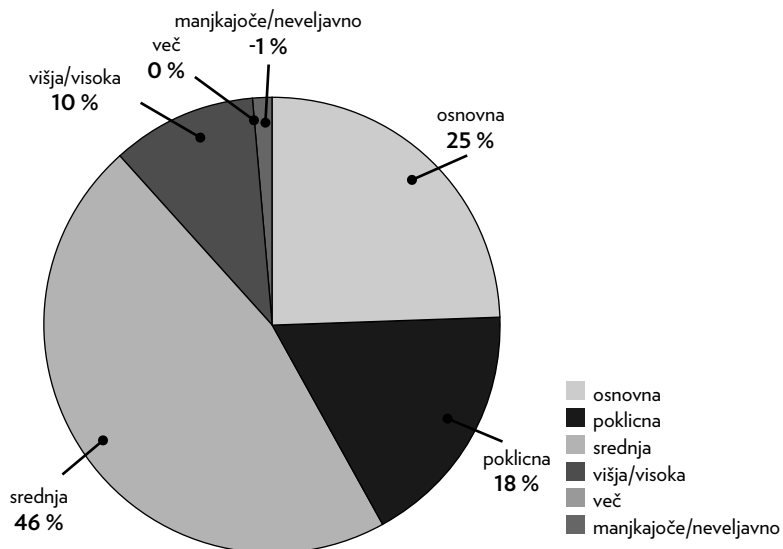
Izobrazba staršev

Predvidevanja so bila, da izobrazba staršev vpliva na zahteve, na kateri program starši otroka vpišejo in kakšna so pričakovanja staršev glede ciljev, ki jih postavijo mladostniku. Prav tako so pričakovanja mladostnikov različna, če ti prihajajo iz različnih etnij in so tudi povezana z njihovim socialnim statusom.²⁷

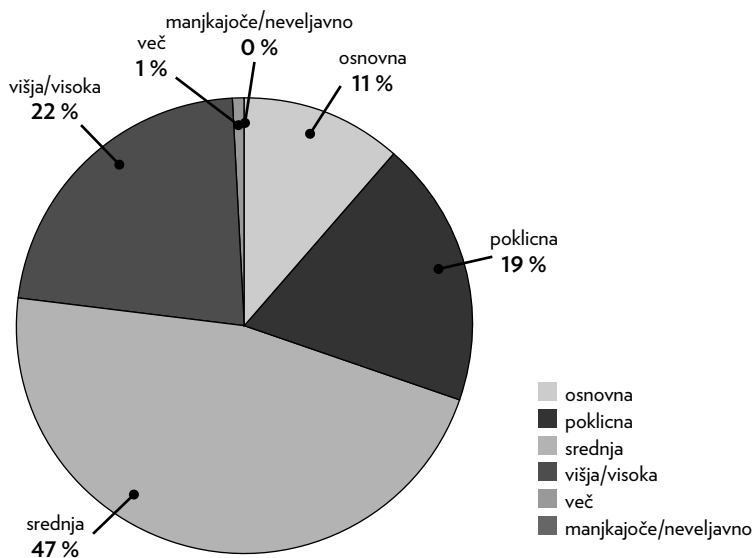

Graf 1: Izobrazba staršev – Gimnazija. (vir: lasten)

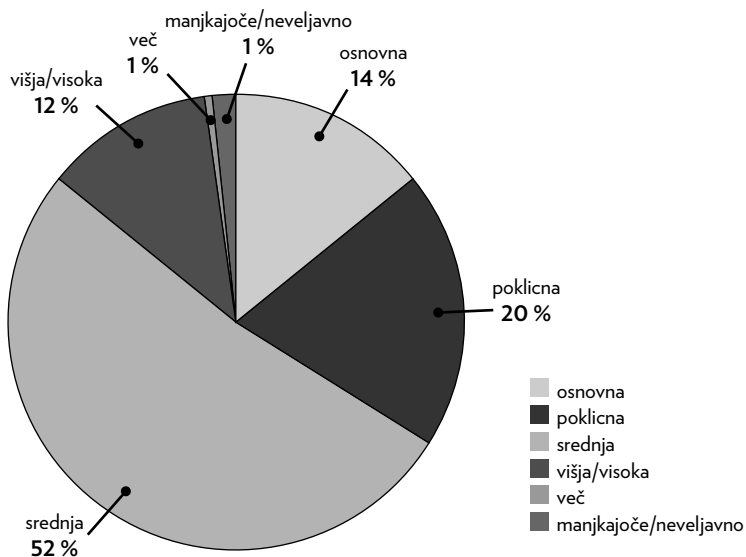
²⁷ Chang, Chen, Greenberg, Dooley, Heckhausen, 2006.

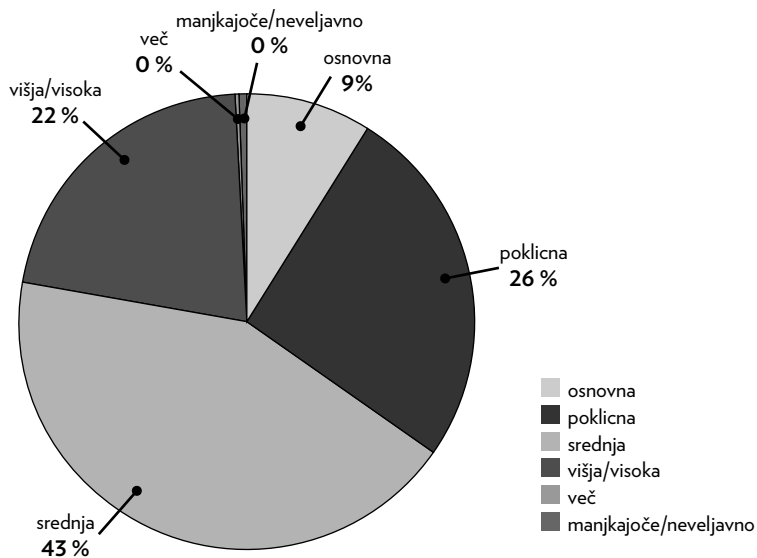
Graf 2: Izobrazba staršev – ŠRVO. (vir: lasten)

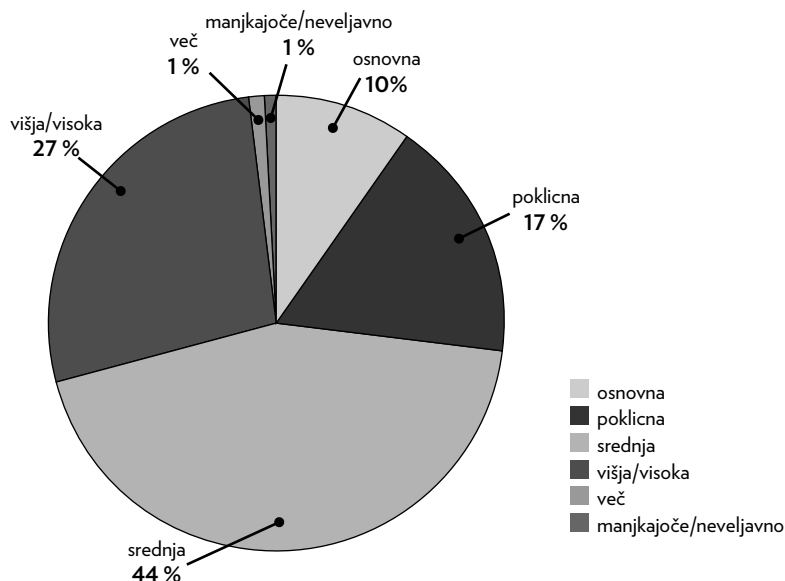
Graf 3: Izobrazba staršev – SŠ. (vir: lasten)

Graf 4: Izobrazba staršev – ŠSD. (vir: lasten)

Graf 5: Izobrazba staršev – ERŠ. (vir: lasten)

Graf 6: Izobrazba staršev – ŠCV. (vir: lasten)

Iz predstavljenih teoretičnih raziskav in pričujočih grafov lahko zaključimo, da ima izobrazba staršev vpliv na to, katero srednjo šolo bo mladostnik izbral, saj starši z višjo izobrazbo postavljajo tudi višje cilje svojim otrokom. Za to je po pričakovanjih največji odstotek staršev z višjo stopnjo izobrazbe na Gimnaziji, sledi ji Strojna šola, Elektro šola, Šola za storitvene dejavnosti ter Šola za rudarstvo in varstvo okolja. Najbolj presenetljivo je bilo, ob samem izpolnjevanju anket, da je bilo treba dijakom, ki niso bili gimnazijci (gimnazijci so večinoma vedeli, kakšno izobrazbo imajo njihovi starši) pomagati, kako izpolniti vprašanje glede izobrazbe staršev. Nazadnje so se sodelavci (ki so pri svojih urah dijakom dali v izpolnjevanje anketo) odločili, saj so jih dijaki med izpolnjevanjem ankete spraševali o izobrazbi staršev, da lahko napišejo tudi poklic in bomo iz podatkov pozneje razbrali stopnjo izobrazbe (recimo moja mama

je frizerka in je bila ugotovitev, da gre za poklicno šolo). Če ponazorimo z nekaj izstopajočimi primeri vprašanj:

“Moja mama dela v pisarni na Rudniku, kaj je?”

(Dijak 1. letnika ŠRVO; oktober 2015.)

“Moj ata je upokojenec.”

(Dijak 3. letnika ŠSD; oktober 2015.)

“Moja mama šiva.”

(Dijak 2. letnika ŠSD; oktober 2015.)

“Moja mama prodaja v Šparu.”

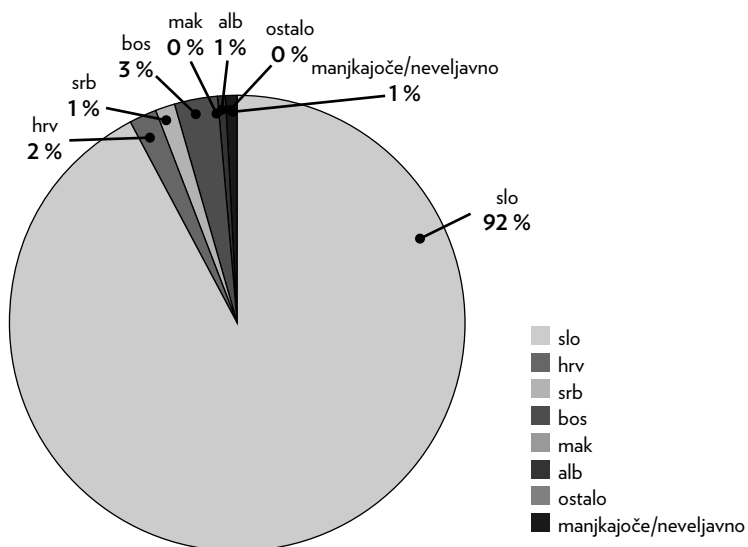
(Dijakinja 3. letnika S; november 2015.)

Opredelitev dijakov glede etnične pripadnosti

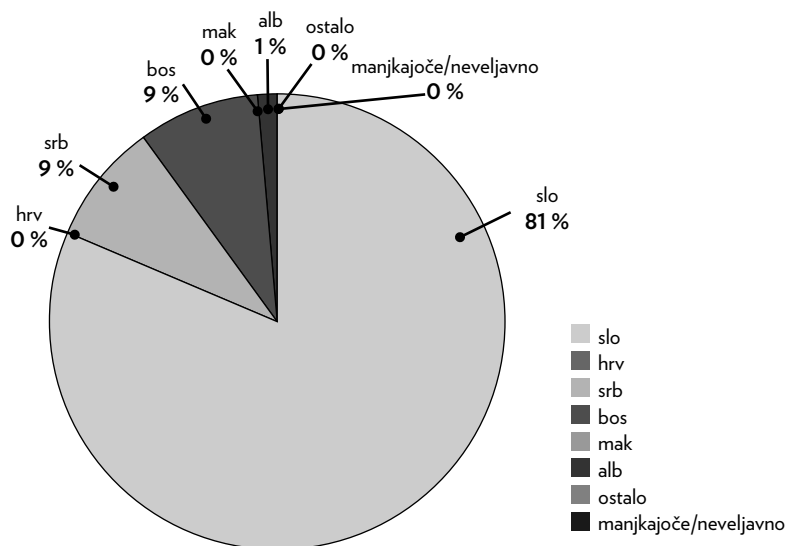
Za raziskavo je pomembno, kako so se etnično opredelili in to tudi zapisali dijaki. Iz pričujočih podatkov je bilo opaženo, da so se mladostniki odločili, da pripadajo določeni etniji, če je bil le eden od staršev pripadnik bošnjaške, hrvaške, srbske, makedonske in albanske etnije.

Medkulturne študije,²⁸ ki so bile predstavljene v uvodnem delu pričujočega besedila, ponazarjajo, da se cilji in pričakovanja mladostnikov iz različnih etničnih skupin razlikujejo. V interpretaciji naslednjih rezultatov ankete, opravljene na ŠCV, smo poskušali potrditi tudi, da se pričakovanja in cilji staršev do mladostnikov razlikujejo glede na to, kateri etniji pripadajo.

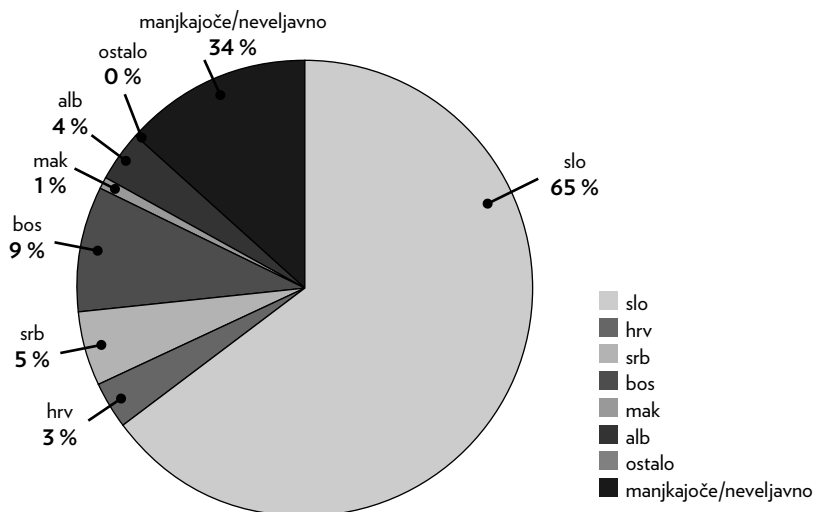
²⁸ Chang, Chen, Greenberg, Dooley, Heckhausen, 2006.

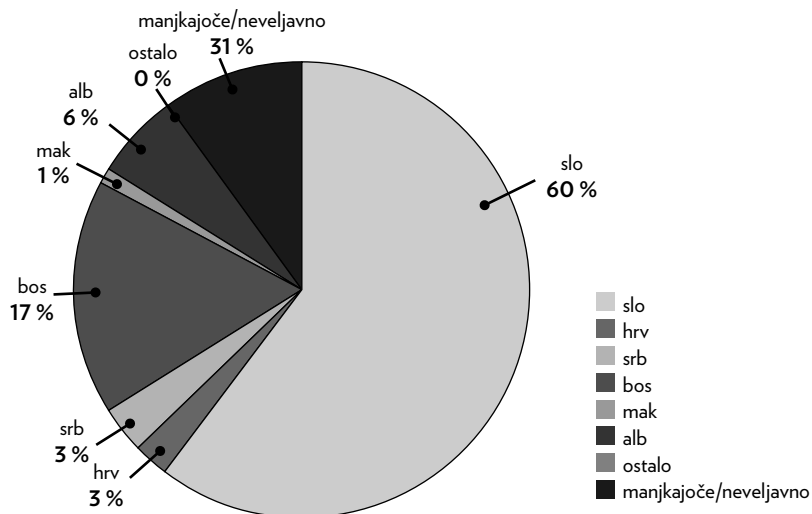
Graf 7: Etnična pripadnost dijakov – Gimnazija. (vir: lasten)

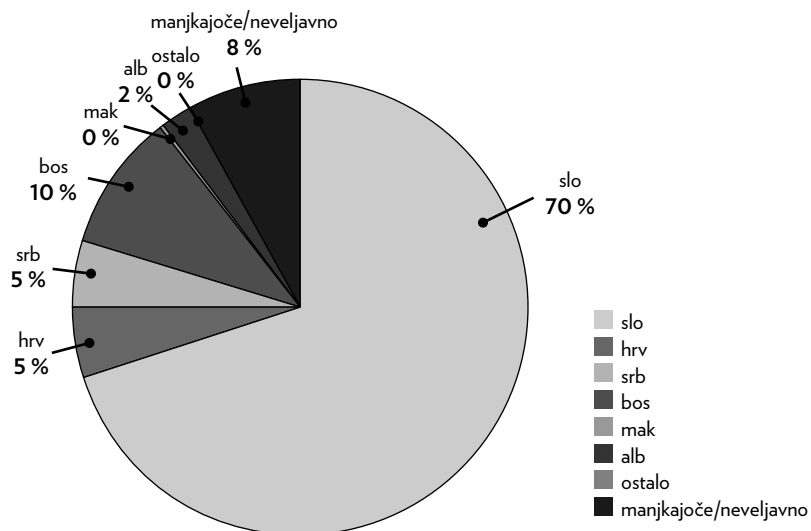
Graf 8: Etnična pripadnost dijakov – ŠRVO. (vir: lasten)

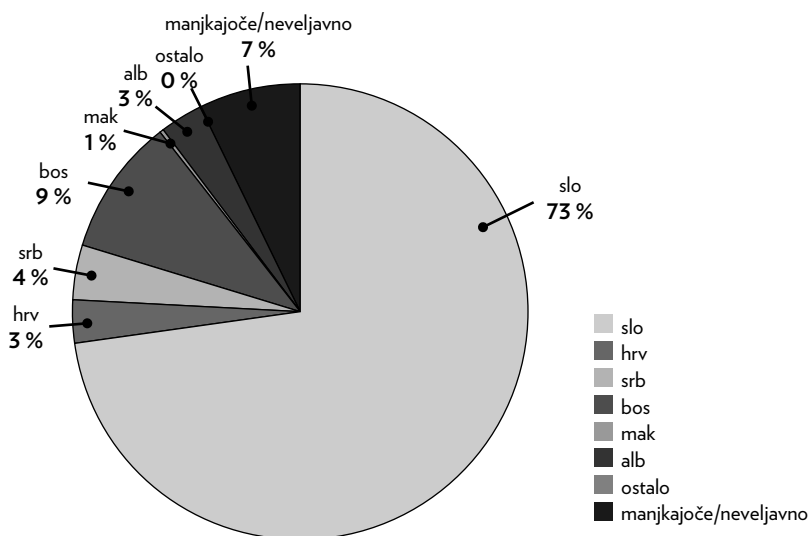
Graf 9: Etnična pripadnost dijakov – SŠ. (vir: lasten)

Graf 10: Etnična pripadnost dijakov – ŠSD. (vir: lasten)

Graf 11: Etnična pripadnost dijakov – ERŠ. (vir: lasten)

Graf 12: Etnična pripadnost dijakov – ŠCV. (vir: lasten)

Vprašanje etnične pripadnosti dijakov (druge generacije priseljencev) je bilo osrednji koncept raziskave. Anketa je potrdila, da smo pri sklepanjih in v predvidevanjih iz opazovanja z neposredno udeležbo imeli prav, katera šola ima največ pripadnikov drugih etničnih skupin.

Spet so bila postavljena tudi vprašanja dijakov učiteljem, ki so jim razdelili anketo. Opaziti je namreč, da se dijaki večinoma ne ubadajo s tem, kdo so po etnični pripadnosti. Glede na njihove takojšnje, prve odgovore, ki so na kognitivno nezavedni ravni, bi lahko rekli, da se imajo, kadar ne razmišljajo, za Slovence. Tudi sam pojem etničnost jim je tuj. Njim je samoumevno, da uporabljajo svoj materni jezik, zakaj je tako, pa jih že ne zanima. Seveda pa so tudi dijaki, ki so glede etničnosti ozaveščeni. Zato smo učitelji pri izpolnjevanju ankete včasih morali razložiti, kaj pomeni etničnost, čeprav se večinoma takim položajem in razgovorom izogibamo. Pri tem gre za nenapisana pravila, da kot učitelj ne smeš biti pristranski do etnične raznolikosti in je ne smeš izpostavljati:

“Kk to mislte? Ja mi smo Srbi, no Bosanski Srbi. Kaj smo?”

(Dijak 3. letnika ŠSD; oktober 2015.)

“Ne razumem, mi smo Slovenci.” “No, ata je Bosanc pa mama tut, ja no, sej sm js tut”

(Dijak 2. letnika ŠRVO; oktober 2015.)

“Ja, moj ata je Bosanc pol sm pa itak js tut!”

(Dijak 1. letnika ERŠ; oktober 2015.)

“Moja mama je iz Bosne pol je Bosanka pol sm js tut Bosanka.”

(Dijakinja 3. letnika ŠSD; oktober 2015.)

Iz analize grafov lahko razberemo, da je etnična pripadnost po šolah zelo raznolika. Najmanj pripadnikov manjšinskih etničnih skupin je na Gimnaziji. Največ pripadnikov manjšinskih etničnih

skupin je na Šoli za storitvene dejavnosti. Ob dejstvu, da v anketo nista bila vključena dva številna poklicna razreda iz ŠSD.²⁹ Dijaki v teh dveh razredih so po etnični pripadnosti (glede besed razredničark): v 3. P (Prodajalec) od 19 dijakov so 4 Albanci in 9 jih je pripadnikov manjšinskih etnij. V 3. GH (Gastronom hotelir) sta od 30 dijakov 2 pripadnika druge etnije. Za tako številen in še poklicni razred je malo dijakov pripadnikov manjšinskih etnij. Odgovor se skriva v dejstvu, da se v ta program vpisuje veliko dijakov iz okoliških krajev (manjših naselij iz Savinjske doline) kot tudi v popularizaciji kuharskega poklica.

Vsekakor pa je zanimiv podatek, da so se dijaki odločali med pripadnostjo etniji drugače, kot so zapisali za svoje starše³⁰. To lahko pripišemo samozatajevanju, saj je bilo etnično mešanih starševskih parov izredno malo.

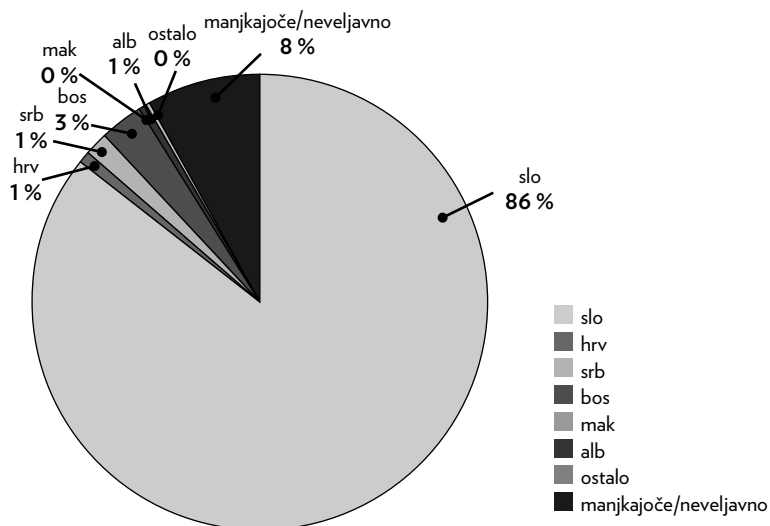
Jezik, ki ga dijaki govorijo doma

Glede na predvidevanja o tem, koliko dijakov ŠCV je pripadnikov manjšinskih etničnih skupin, so tudi pričakovanja, da ti dijaki doma ne govorijo slovensko, ampak v svojem maternem jeziku. Jezik komunikacije doma je gojen seveda na osnovnem, praktičnosporazumevalnem nivoju. Medtem ko se slovenskega jezika učijo dijaki pri pouku na najvišjem nivoju (učijo se tudi knjižno različico jezika), z vsemi njegovimi natančno določenimi in v slovnici zapisanimi pravili – slovenski jezik je standardiziran.

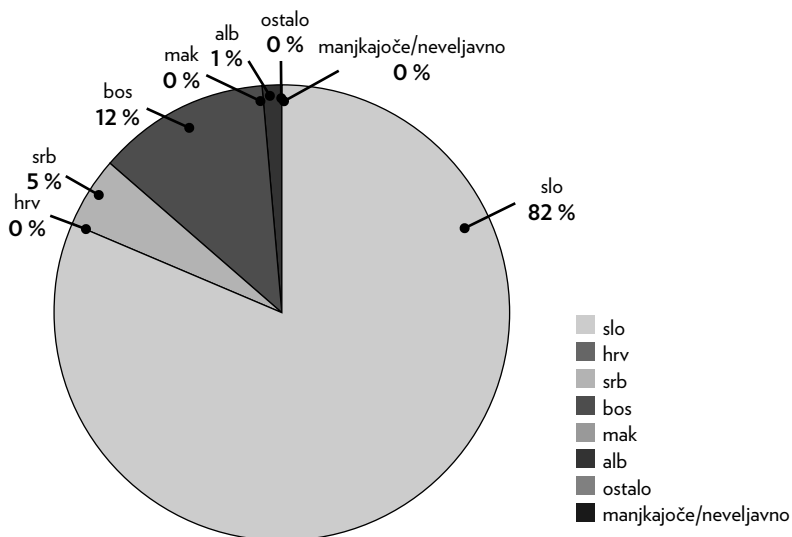
Dijaki so imeli najmanj vprašanj pri reševanju ankete prav pri vprašanju uporabe jezika doma in s prijatelji.

²⁹ Opomba: Velenje, november 2015: Z razredničarkama obeh razredov ŠSD sem se pogovarjala o etnični pripadnosti v teh dveh razredih.

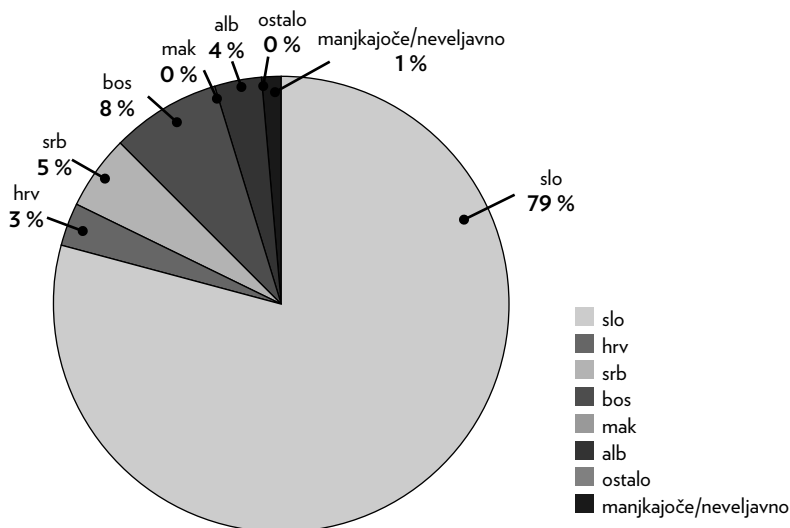
³⁰ Opomba: Velenje, november 2015: Anketa je vsebovala še nekaj vprašanj, ki so bila zanimiva primerjalno, kot denimo etnična pripadnost staršev.

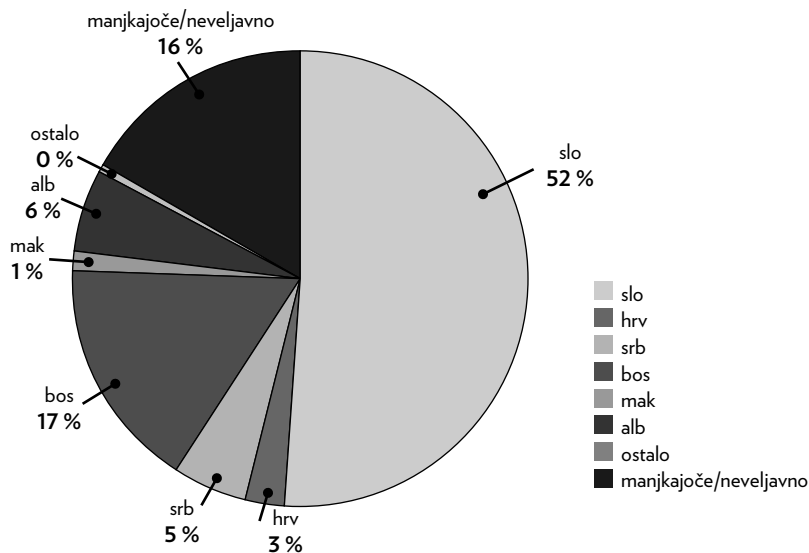
Graf 13: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – Gimnazija. (vir: lasten)

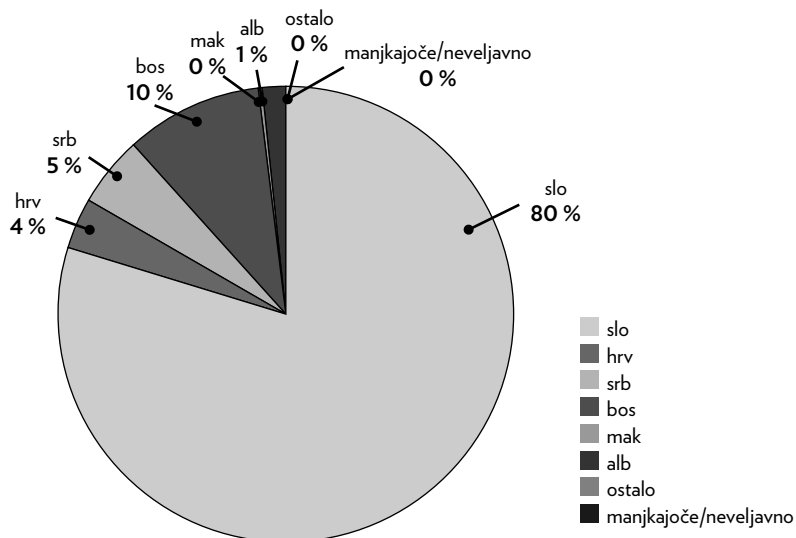
Graf 14: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – ŠRVO. (vir: lasten)

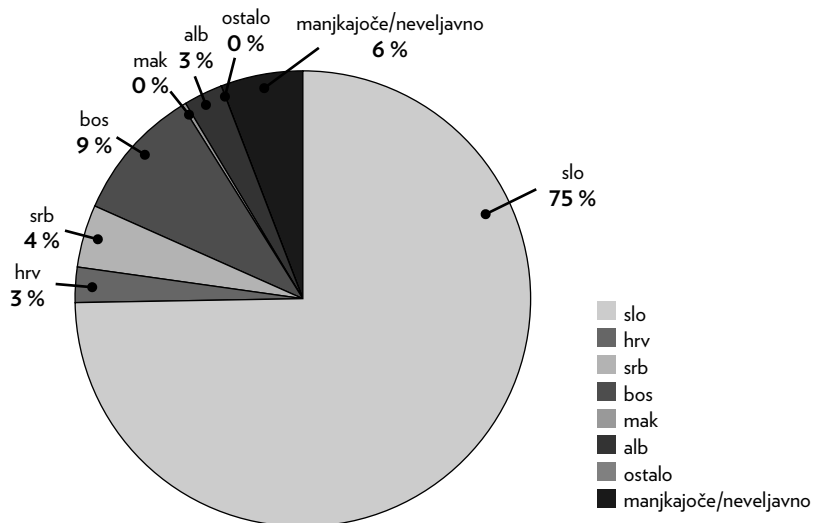
Graf 15: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – SŠ. (vir: lasten)

Graf 16: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – ŠSD. (vir: lasten)

Graf 17: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – ERŠ. (vir: lasten)

Graf 18: Jezik, ki ga dijaki govorijo doma – ŠCV. (vir: lasten)

Predvidevanja so bila, da dijaki uporabljajo v sporazumevanju doma jezik svoje etnije in da so nekatere šole ŠCV pri tem bolj izpostavljene in to je bilo z anketo tudi dokazano. Dijaki, ki so pripadniki drugih etnij in so se kot taki tudi opredelili, uporabljajo doma jezik svoje etnije že v primeru, da je le eden od staršev pripadnik druge etnije. Torej, če je eden izmed staršev Slovenec, se bo prilagodil svojemu partnerju v govorici manjšinske etnije.

“Ja, kk pa nej govorim z matko, če ne zna slovensk?!”

(Dijak 1. letnika ERŠ; oktober 2015.)

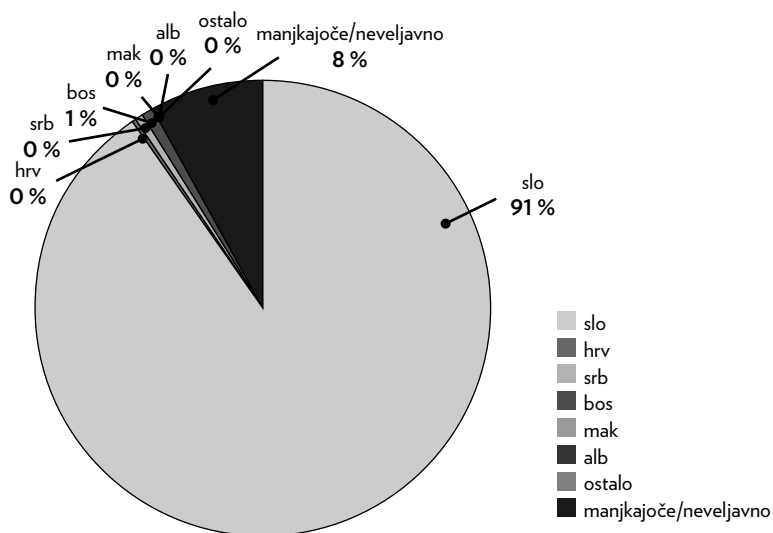
“Js morm svoji matki še prevajat, da kej razume.”

(Dijak 2. letnika ŠSD; oktober 2015.)

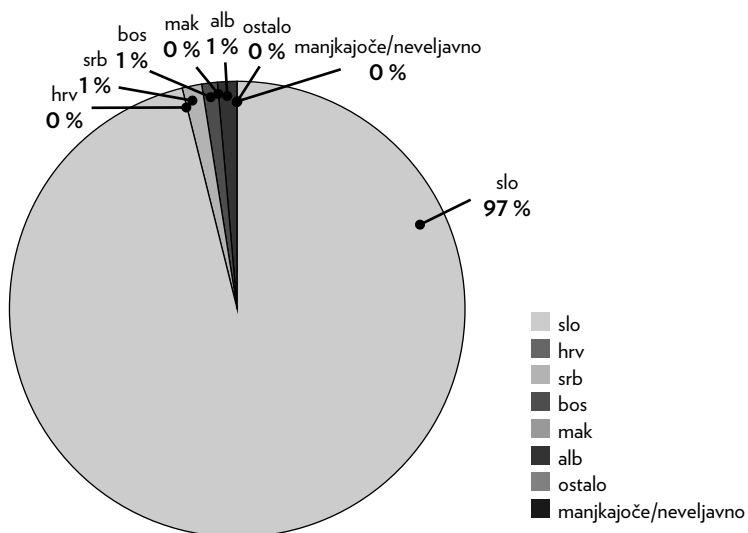
Največ uporabljajo v komunikaciji doma slovenski jezik dijaki Gimnazije, sledijo jim dijaki Šole za rudarstvo in varstvo okolja, kar lahko povežemo z izobrazbeno strukturo očetov rudarjev, ki svoje sinove usmerijo v poklic, ki skoraj zagotovo obljublja tudi zaposlitev. Sledijo jim dijaki Strojne šole ter dijaki Elektro in računalniške šole. Na zadnjem mestu po uporabi slovenskega jezika v komunikaciji doma pa so dijaki Šole za storitvene dejavnosti – le 52 %. Kar lahko pripišemo poklicem, za katere se dijaki, večinoma dijakinje, izobražujejo na ŠSD. Saj so to bolj “ženski” poklici in lahko dostopni programi poklicnega izobraževanja, kar pa je, kot je že bilo zapisano, v povezavi z različnimi – nižjimi pričakovanji staršev manjšinskih etnij, kot tudi z njihovim nižjim socialnim statusom, saj naj bi otrok čimprej razbremenil družinski proračun.

Jezik, ki ga dijaki uporabljajo v komunikaciji s prijatelji

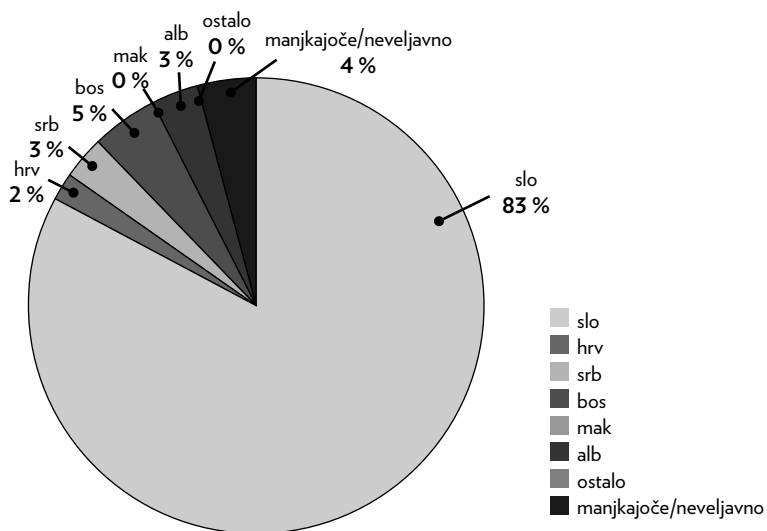
S tem vprašanjem je bilo namenjeno odkriti, kako se mladostniki odločajo za to, kateri jezik bodo uporabili v komunikaciji s prijatelji. Ugotavljali smo, da pri pouku nehajo govoriti v svojem jeziku, če je v njihovem krogu slovensko govoreči sošolec in začno uporabljati slovenski jezik. Vendar sklepamo, da kadar dijaki govorijo s prijatelji, ki so pripadniki iste etnične skupine, uporabljajo jezik etnije – svoj materni jezik.

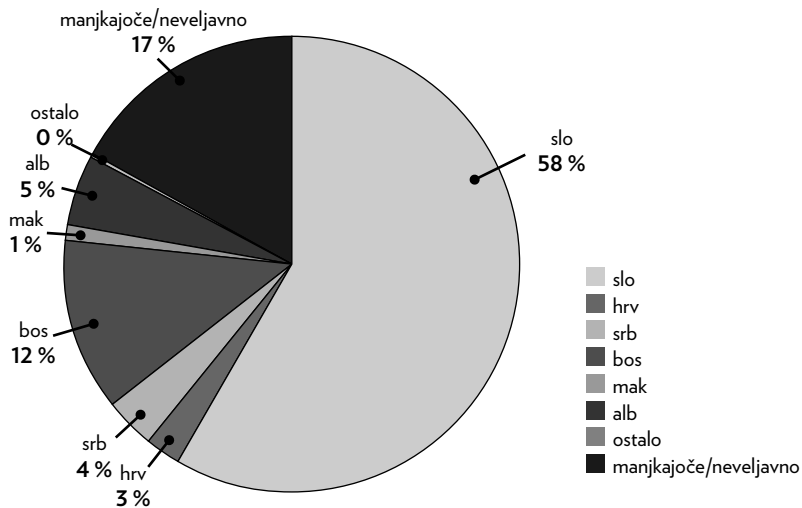
Graf 19: Jezik, ki ga dijaki uporabljajo s prijatelji – Gimnazija. (vir: lasten)

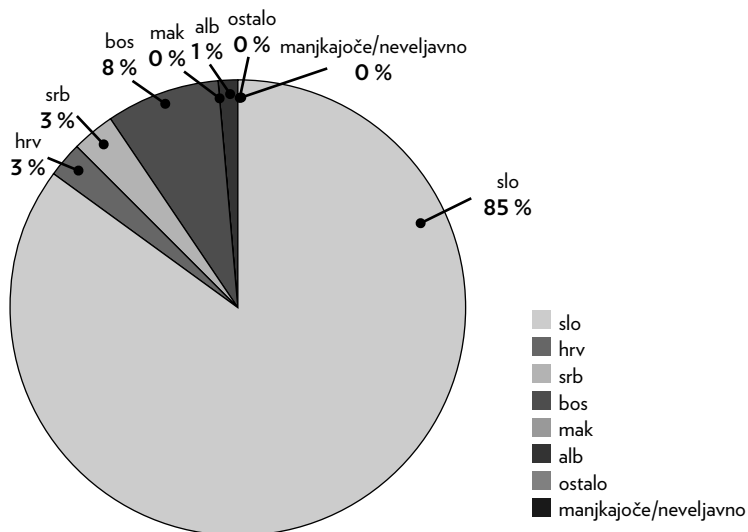
Graf 20: Jezik, ki ga dijaki uporabljajo s prijatelji - ŠRVO. (vir: lasten)

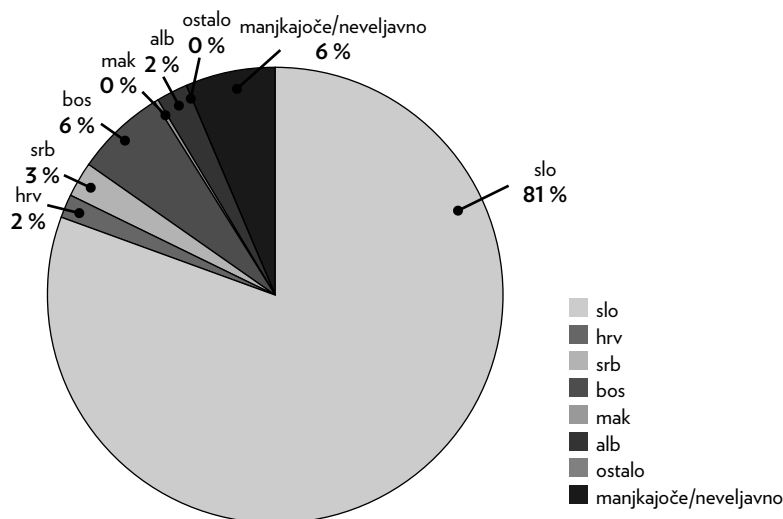
Graf 21: Jezik, ki ga dijaki uporabljajo s prijatelji - SŠ. (vir: lasten)

Graf 22: Jezik, ki ga dijaki uporabljajo s prijatelji - ŠSD. (vir: lasten)

Graf 23: Jezik, ki ga dijaki uporablja s prijatelji - ERŠ. (vir: lasten)

Graf 24: Jezik, ki ga dijaki uporabljajo s prijatelji – ŠCV. (vir: lasten)

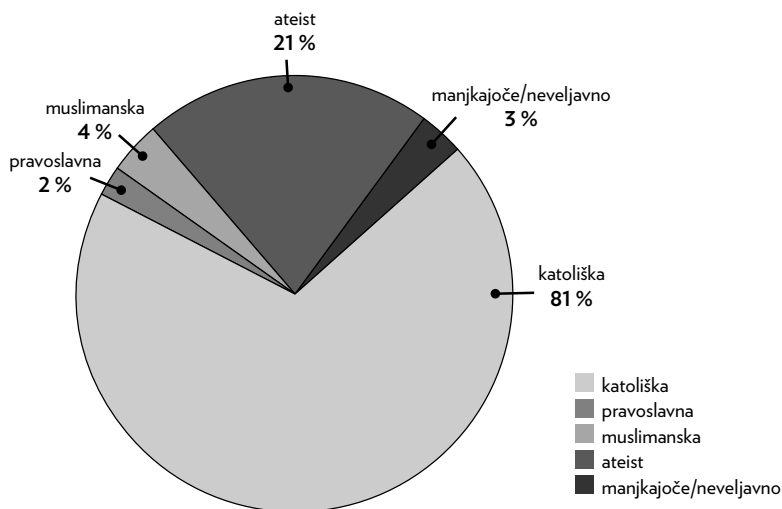
Predvidevanja so bila, da dijaki uporabljajo v sporazumevanju s prijatelji jezik svoje etnije in da se na nekaterih šolah ŠCV to dogaja pogosteje, kar je bilo z anketo tudi dokazano.

Kot je razvidno iz grafov, so si dijaki posameznih šol različni v izbiri jezika, v katerem bodo govorili s prijatelji, saj kontekstualno uporabijo jezik svoje etnije. Tako največ uporabljajo slovenski jezik dijaki Gimnazije, sledijo jim dijaki Šole za rudarstvo in varstvo okolja, kar lahko spet pripišemo dejstvu, da se na to šolo vpisujejo predvsem fantje iz okoliških krajev Velenja, katerih očetje so bili prav tako rudarji. Na Elektro in računalniški in Strojni šoli uporablja slovenski jezik skoraj enak odstotek dijakov. Medtem ko je očiten razkorak v uporabi slovenščine in drugih manjšinskih jezikov na Šoli za storitvene dejavnosti.

Učenje jezika pomeni prenos³¹ vrednot in prepričanj posamezne družbene skupnosti, etnije. Z učenjem jezika mladostnik postaja enakopraven član družbe in skozi socialne situacije dosega znanje, funkcije, socialno distribucijo, interpretacije pomenov. Kaj se torej dogaja v šolah, kjer dijaki pretežno uporabljajo jezik svoje etnije v prijateljskih pogovorih in tudi doma? Kako naj se ti dijaki socializirajo in vključujejo v slovensko šolo, družbo. Kaj se dogaja s temi dijaki in kako rešujejo svoje identitetne zagate?

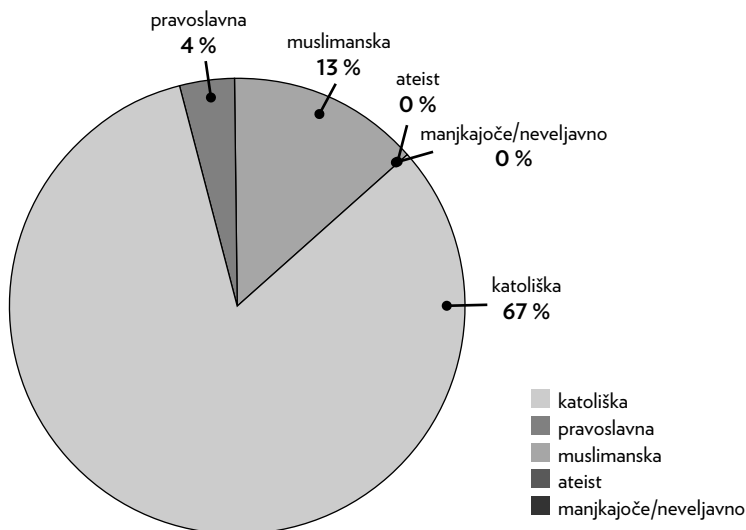
Veroizpoved dijakov

Zanimalo nas je tudi, kako so razpršene na ŠCV različne verske ločine, saj takšen podatek lahko pove, koliko je dijakov, ki jim pri pouku vsiljujemo katoliška verska prepričanja in vrednote. In koliko je mladostnikov, ki jim kažemo le katoliško pot v zgodovini, umetnosti, literaturi. Poleg tega je veroizpoved velikokrat tudi komponenta, ki združuje tudi etnično, saj recimo povežujemo islam in Bošnjake.

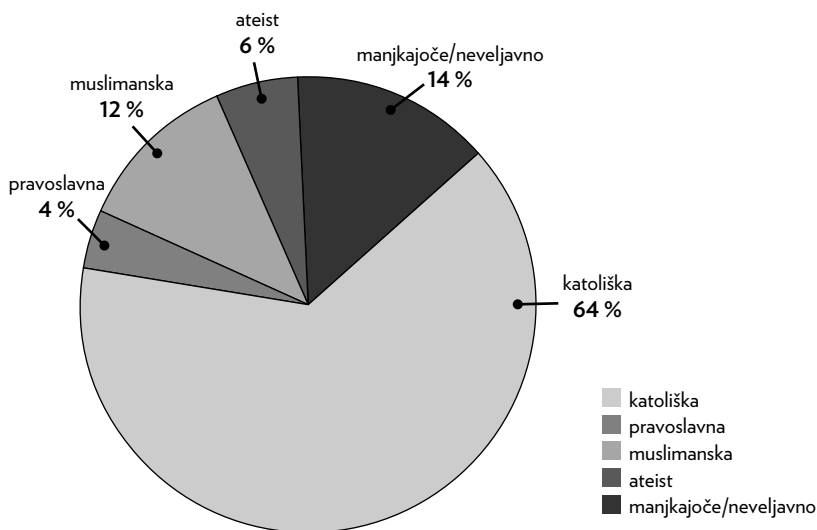

Graf 25: Veroizpoved dijakov - Gimnazija. (vir: lasten)

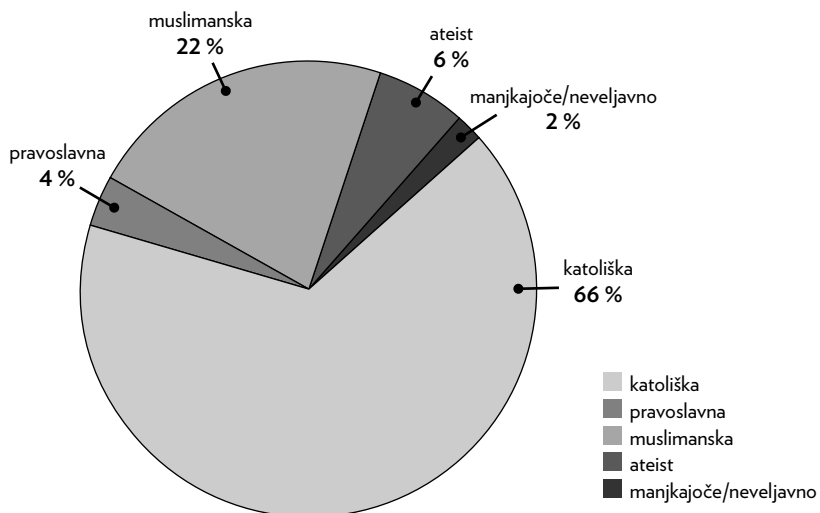
³¹ Ochs in Schiffelin, 1984.

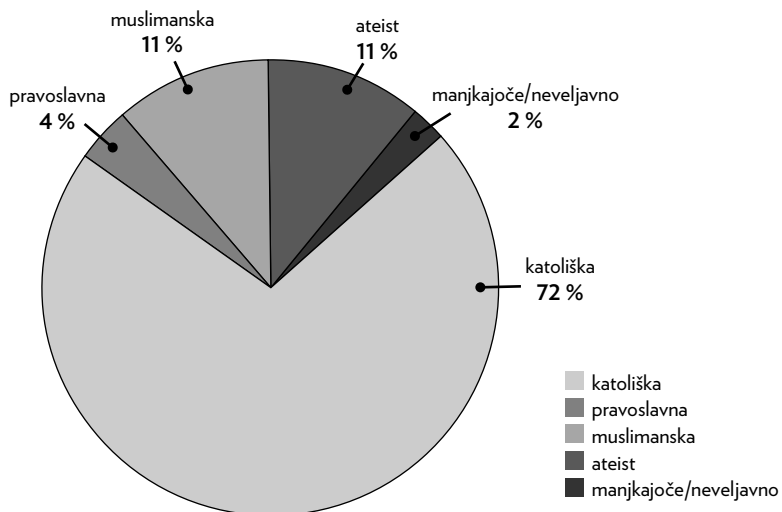
Graf 26: Veroizpoved dijakov – ŠRVO. (vir: lasten)

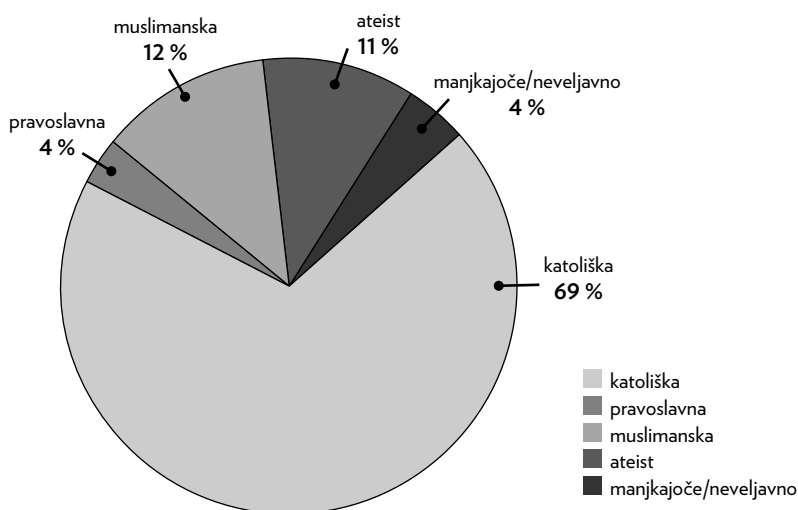
Graf 27: Veroizpoved dijakov – SŠ. (vir: lasten)

Graf 28: Veroizpoved dijakov - ŠSD. (vir: lasten)

Graf 29: Veroizpoved dijakov - ERŠ. (vir: lasten)

Graf 30: Veroizpoved dijakov - ŠCV. (vir: lasten)

Iz pričujočih grafov lahko sklepamo, da se dijaki glede vere opredeljujejo zelo različno. Predpostavljeno je bilo, da se pripadnost določeni etniji veže tudi na veroizpoved, ki je značilna za določeno etnijo. Za etnične skupine v Velenju pa ne moremo trditi, da se identificirajo z religijo, saj so predvsem Bošnjaki, Hrvati, Srbi, Makedonci in Albanci. Njihova identifikacija poteka skozi etnično zavest, katere del je sicer tudi religija, faktor, ki močno vpliva na utrditve etnične zavesti, ki pa je predstavljala močnejšo povezavo predvsem v otroštvu, ko so mladostniki bili še pod neposrednim vplivom in homeostaznim okriljem družine.

Večina dijakov je najprej menila, da sploh niso verni in bi se označili kar za ateiste, ker se ne udeležujejo redno bogoslužja. To

izpostavlja tudi Baumann, da "se ljudje, ki trdijo, da so ateisti, kulturno še vedno opredelijo kot katoliki."³² Veroizpoved namreč določa moralo in vrednote. Učitelji, pri katerih so dijaki izpolnjevali anketo, so morali pojasniti, da ni vse v demonstraciji prepričanj in v verovanjih, saj govorimo predvsem o običajih, ki so povezani z vero, kot je recimo barvanje jajc, kuhanje šunke, ribanje hrena in peka potice, post, priprava tipičnih jedi ob ramadanu ..., kar so običaji in navade vezane na praznovanje pomembnejših verskih praznikov.

Šola z največ pripadniki muslimanske vere je ŠSD. To dejstvo izhaja iz enako velikega števila pripadnikov manjšinskih etničnih skupin na tej šoli. Povezano je tudi z izbiro poklicev, za katere izobražujemo na tej šoli, kot tudi z najnižjo izobrazbeno strukturo staršev.

Z anketo smo preverjali tudi državljanstvo in potrjevali domnevo, da imajo vsi dijaki in tudi njihovi starši slovensko državljanstvo, razen dijakov s Kosova (2 %), ki si državljanstva še niso uspeli pridobiti, saj tukaj bivajo premalo časa (zadnja leta se skoraj eksponentno večja število priseljencev s Kosova). To se je izkazalo za pravilno, le da imajo nekateri dijaki in njihovi starši tudi državljanstvo svoje etnije (hrvaško - 1 %, bosansko - 1 %, srbsko - 1 %, makedonsko - manj kot 1 %). Zanimivo je bilo opazovati, kako so nekateri dijaki na listke samoiniciativno ob državljanstvu kot pripombo ali morda tudi izzivanje zapisali:

"Čutim pripadnost Srbiji."

(Dijak 3. letnika ŠSD; oktober 2015.)

"Ne čutim pripadnosti Sloveniji."

(Dijak 4. letnika ERŠ; oktober 2015.)

"Čutim pripadnost Bosni."

(Dijak 4. letnika ERŠ; oktober 2015.)

³² Baumann, 2002.

Zaključek

V razpravi so bili predstavljeni rezultati ankete, ki je bila izvedena na ŠCV v oktobru 2015. Vprašanj etničnosti, veroizpovedi in jezika smo se lotili, ker se vsak dan srečujemo z multietnično realnostjo v razredih in smo želeli predvidevanja potrditi, saj je bilo o tem, kakšno je stanje, veliko nepreverjenih govoric. Rezultati so bili drugačni od pričakovanj, saj smo nekako vedno mislili, da je dijakov, ki so pripadniki manjšinskih etnij še veliko več. Ampak tako je z govoricami, dokler jih ne preverimo in potrdimo.

Abreu³³ je v svojih raziskavah poudarjala, kako pomembna je vloga staršev pri izbiri šole, kot seveda tudi pri poudarjanju in zavedanju etnične pripadnosti, ki jo nekateri starši izpostavljajo in krepijo ter predvsem poudarku jezika, ki ga večinoma v okviru družine gojijo na osnovi etnične pripadnosti, saj je ta primarna socializacijska celica edina, kjer lahko uporabljajo samo jezik svoje etnije. Mladostniki, ki so pripadniki drugih etničnih skupin, so v javnih sferah postavljeni v druge pragmatične kontekstne interakcije, kar se začne že v vrtcu in nadaljuje v šoli kot dveh pomembnih institucijah sekundarne socializacije.

Kot je trdila Toplakova³⁴, se pripadniki etničnih skupin poročajo predvsem endogamno. Če pa se poročajo zunaj kroga svoje etnije, potem je pričakovano, da bo partner privzel običaje, navade, jezik njihove etnije, kar je kot rezultat primerjalno pokazala tudi anketa. Že Južnič³⁵ je izpostavil nekaj faktorjev, ki utrjujejo samoidentifikacijo in so temelji identifikacije: to so jezik, etnična zavest in religija, torej koncepti, ki so tudi tvorili osrednji del opravljene ankete in po katerih smo dijake spraševali, oni pa so se do tega najprej

³³ Banner in Graham. 2009.

³⁴ Toplak, 2011.

³⁵ Južnič, 1993.

poskušali obnašati, kot so vajeni – pragmatično, prikriti, kdo so, nazadnje pa so vendarle izpričali svojo pripadnost.

Področja jezikovne rabe so družina, prijatelji, delo, šola, cerkev. Jezik, predvsem materni, je temeljni instrument komunikacije in vzpostavlja vezi in občutke skupnosti in jih vzdržuje in utrjuje, saj pripadniki drugih etnij slovenski jezik razumejo kot tujega, ki se ga naučijo pozneje, ga uporabljajo v t. i. javni sferi in pri vsakem stiku s slovensko govorečim monolingvistom. Res je, da slovenski jezik spoznajo skozi normo, kar svojega ne, vendar čustvujejo in razmišljajo v jeziku svoje etnije – definicija maternega jezika. Govorni vzorci izhajajo iz govornih navad in vedenjskih vzorcev, ki so jih mladostnikov starši prinesli iz domovine. Jezik etnije tako uporabljajo v neformalnih položajih oziroma zasebni sferi, kamor smo opredelili družino (v anketi – jezik doma) in prijatelji (v anketi – jezik med prijatelji).

Etnična zavest se utrjuje skozi ohranjanje običajev, pripovedi o koreninah, z endogamnostjo. Religija pa se razume skozi navade, ki jih vzdržujejo ob verskih praznikih (druženje širše družine, priprava tipičnih jedi) in kot smo že omenili, se udejanja najbolj v ravnem otroštvu pod okriljem družine.

Slovenska etnija se kot večinska in nadrejena udejanja skozi vrtec, šolo, praznike, ekonomske prakse ipd. Bajtova³⁶ opozarja na pojem nacionalne slovenske države, ki si z nacionalistično logiko prisvaja javno sfero, medtem ko je zasebna sfera lahko etnično drugačna. V javni sferi življenja pa so tudi vse institucije, ki uravnavajo “nacionalno” življenje. Med njimi smo kot prvo izpostavili šolo, iz katere mladostniki spoznavaajo jezik, zgodovino, literaturo ...

Kot smo lahko razbrali iz grafov in komentarjev, so mladostniki najprej neodločni, kako odgovoriti na vprašanje o etničnosti in po

³⁶ Bajt, 2010.

drugi strani takoj pripravljeni povedati, kakšen jezik govorijo, čeprav se v jeziku prilagodijo in izberejo slovenski jezik, takoj ko je v njihovi družbi en sam pripadnik slovenske etnije. To kaže na konformnost mladostnikov ali pa na njihovo pragmatičnost in kontekstualnost prilagajanja jezikovnih identitet, kar pa izhaja iz trditve, da so sodobne identitete derivirane, dialoške, liminalne in prehodne. V kontekstu s situacijo postanejo fleksibilne, inovativne in iznajdljive.³⁷ Mono-etnične identitete v velenjskem multietničnem okolju se lahko izoblikujejo le znotraj družine, zunaj nje so prisotne vse možne različice, od *pachworka*, *palimpsesta*, do situacijsko izoblikovanih identitet. Ali kot je zapisal Bošković³⁸: "Čiste kulture in tudi čiste etnije ne obstajajo in tudi ideja nacije/države je le mit!"

Izsledki ankete študije primera, skozi mnoga izbrana, pričujoča teoretična spoznanja s področij etničnosti in identitete mladostnikov na ŠCV, prispevajo k vedenju o življenju mladostnikov v multietničnih razredih ŠCV in k osvetlitvi povezav in razlik med posameznimi etničnimi skupinami v Velenju. Slednje je tudi prispevek k oblikovanju novih in aktualnih identitetnih teorij mladostnikov v multietničnem razredu, kjer v vmesne – multikulturne identitete vstopajo vse etnije živeče na tem območju – manjšinske skupnosti in pripadniki večinskega prebivalstva.

Bibliografija

ABREU, G., ELBERS, E. (2005): "The Social Mediation of Learning in Multiethnic Schools", *European Journal of Psychology of Education*, XX/1, Lisboa, Instituto Superior de Psicologia Aplicada.

³⁷ Medica, 2009.

³⁸ Bošković, 2008.

- BAJT, V. (2010): "Več kot zgolj administrativno ustvarjeni "tujci": Izbrisani in odmev nacionalistične konstrukcije Drugega v simbolni ideji o "nas"" , *Brazgotine izbrisa: Prispevek h kritičnemu razumevanju izbrisa iz registra stalnega prebivalstva Republike Sloveniji*, Mirovni inštitut, Ljubljana, 193–215.
- BARFIELD, T. ur. (1999): *The Dictionary of Anthropology*, Oxford, Blackwell Publishers.
- BATESON, G., JACKSON, D. D., HALEY, J. & WEAKLAND, J. idr. (2000): "Towards a Theory of Schizophrenia", *Steps to an Ecology of the Mind*, The University of Chicago Press.
- BAUMANN, G. (2002): *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities (Zones of Religion)*, New York, Routledge NY.
- BANNER, D. A., GRAHAM, S. (2009): "The Transition to High School as a Developmental Proces Among Multiethnic Urban Youth", *Child development*, 80/2, Caracas. Invedin.
- BOŠKOVIĆ, A. (2008): The Trouble with Multiculturalism (Multiculturalism, Norwegian Style). *Forum Bosnae*. 46. p. 91-100. Sarajevo.
- CHANG, E., CHUANBENG, C., GREENBERGER, E., idr. (2006): "What Do They Want in Life? : The Life Goals of a Multi-Ethnic, Multi-Generational Sample of High School Seniors", *Journal of Youth and Adolescence*, Heidelberg, 35, 321–332.
- ERJAVEC, K. (2015): "Vloga medijev pri oblikovanju identitete in integraciji mlajših priseljenih mladostnikov iz držav nekdanje Jugoslavije v slovensko družbo", *Dve domovini. Razprave o izseljencih. Migration Studies*, 2/191. Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, ZRC SAZU, Ljubljana, 127–138.
- JUŽNIČ, S. (1993): *Identiteta*, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- KVARTIČ, A. (2014): *Sodobne povedke v Sloveniji*, Doktorska disertacija, UL, FF.

MEDICA, K. (2009): "Identiteta migrantov", *Monitor ISH*, X/1. Ljubljana. Institutum Studiorum Humanitatis, 7-21.

MEDICA, K. (2010): "Multikulturnost vs. Monokulturnost – primer Istre" *Teorija in praksa*, 47, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 2-3.

MEDICA, K. (2015): "Transnacionalni socialni prostor: transnacionalna socialna polja – socialni kapital transnacionalnih migracij", *Monitor ISH*, XVII/2, Alma Mater Europea - Institutum Studiorum Humanitatis, Ljubljana, 183-195.

OCHS, E., SCHIEFFELIN, B. B. (2009): "Language Acquisition and Socialization: Three Developmental Stories and Their Implications", v: Duranti, A., LeVine, R., A., ur., *Linguistic Anthropology*, Oxford, Blackwell Publishing.

REPIČ, J. (2006): *Po sledovih korenin: transnacionalne migracije med Argentino in Evropo*, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Ljubljana, Filozofska fakulteta.

ŠUMI, I. (2000): *Kultura, etničnost, mejnost: konstrukcije različnosti v antropološki presoji*, Ljubljana: ZRC SAZU.

TOPLAK, C. (2010): "Transnacionalizem in transnacionalnost", v: Pikalo, J. ur., *Nova državljanstva v dobi globalizacije*, *Sodobna družba*, 34, Ljubljana, Sophia, 101-117.

TOPLAK, C. (2011): "Etnične skupnosti, narodi in nacije", v: Lukšič – Hacin, M., Milharčič Hladnik, M., Sardoč, M. ur., *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*, ZRC SAZU, Ljubljana, 15-23.